

รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา*

THE MODEL OF MULTICULTURAL SOCIETY WITH UNCONDITIONAL RELIGION CREATING

ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

Khantong Wattanapradith

พระมหาชุตีภัก อภินนโท (แหมทอง)

Phramaha Chutipak Haemtong

พีระศิลป์ บุญทอง

Peerasil Bunthong

ชนันภรณ์ อารีกุล

Chananporn Areekul

บุญนดา สุปิยพันธุ์

Boonnada Supiyaphun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: peerasil.bun@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบท วิธีการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม 2) เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช 5 ชุมชน คือ ชุมชนในถ้ำ ชุมชนโมคลาน ชุมชนปากพยิง ชุมชนโพธิ์เสด็จ และชุมชนตลาดแขก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 60 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสังเกต ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพบริบทวิถีการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกัน ทั้ง 5 ชุมชน แตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข มีความรักสามัคคี และเข้าใจบริบทความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันแต่ไม่แตกแยก ให้เกียรติเคารพซึ่งกันและกัน รู้วิถีที่พึงปฏิบัติต่อกันที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาและสร้างสัมพันธ์ในชุมชนจากฐานสู่ฐาน และ 2) รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา มี 4 องค์ประกอบเรียกว่า PALC คือ 1) กระบวนทัศน์พื้นฐาน (Paradigms of Community) ความรู้สึกไม่แบ่งแยก เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันไร้รอยต่อทางศาสนา 2) ผู้นำทางศาสนาและปราชญ์ชาวบ้าน (Leader and Local Wisdom

* Received 18 February 2021; Revised 26 February 2021; Accepted 15 March 2021

Scholars) มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม เป็นต้นแบบที่ดีให้กับชุมชน 3) กิจกรรมและการดำเนินชีวิต (Activities and Lifestyles) มีกิจกรรมจิตอาสา อยู่บนพื้นฐานของหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ 4) ปัญหาและการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน (Conflict Resolution) เป็นชุมชนที่มีความรักสามัคคี ให้ความเสมอภาค เคารพในสิทธิ ให้เกียรติ และปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนโดยใช้ “มรรควิธี” เป็นแนวทางหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

คำสำคัญ: รูปแบบ, สังคมพหุวัฒนธรรม, ไร้รอยต่อ, ศาสนา

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the context and the way of living together in diverse religious and cultural community in Nakhon Si Thammarat Province and 2) to present the model of multicultural society with unconditional religion creating in Nakhon Si Thammarat Province. This research was qualitative research (multiple cases study) in 5 communities in Nakhon Si Thammarat province. The research instrument were an in - depth interview and observation form and there were 60 key informants. The research results were: 1) The way of living together in diverse religious and cultural community in 5 communities were different in their own contexts and the way of living together. The community were varies based on the context of the area. They were multiculturalism, but they were in peace. People in the community are loving, living united, sharing together, understanding different belief and contexts, respecting each religion's beliefs, knowing how to treat each other, and building relationships in the community, and 2) The model of multicultural society with unconditional religion creating consisted of 4 elements that is called PALC as follow; 1) Paradigms of Community were as the thoughts and feelings of people in the community. This feeling was not separation, solidarity, and getting along well in religion, 2) Leader in religion and Local Wisdom Scholars were visionaries, morals, and role models for the community, 3) Activities and Lifestyles that were about volunteering activities for the community based on the principles of participation of people in the community. 4) Conflict Resolution that was the important tool in a multicultural society. In the multicultural society with unconditional religion, people in the community are in love, harmony, equalization, respecting of rights, honoring,

maintaining the rules and regulations, and using “Makka” as a guideline or method to resolve conflicts.

Keywords: Model, Multicultural society, Unconditional, Religion

บทนำ

“สังคมพหุวัฒนธรรม” ถูกกล่าวถึงมากในแวดวงการศึกษาทางวิชาการหรือทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงสังคมพหุวัฒนธรรมกับประเด็นความขัดแย้ง ซึ่งนักวิชาการ นักสังคมศาสตร์ หรือแม้แต่ภาครัฐต่างก็มองว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นมาจากความไม่เข้าใจถึงความแตกต่างและความหลากหลายในความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม หรือจนกระทั่งค่านิยมต่าง ๆ จนทำให้เกิดปรากฏการณ์ความขัดแย้งให้เห็นเป็นข่าวในสังคมไทย ที่นับวันความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันถูกนำมาใช้เป็นประเด็นความขัดแย้งจนทำให้เกิดการแตกแยกในชุมชน แม้ว่าความขัดแย้งนั้นในแง่มุมมองของนักวิชาการมองว่าเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติและเป็นของปกติที่เกิดขึ้นในทุกสังคม (Chung, K. H. & Megginson, L. C., 1981) อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีสังคมไทยแม้จะมีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ดังจะเห็นได้จากแต่ละภูมิภาคต่างก็มีอัตลักษณ์ของตนเอง แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

แม้ว่าในการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนผู้มีความแตกต่างหลากหลายที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมนั้นบางครั้งอาจนำมาซึ่งความไม่เข้าใจกัน ทั้งนี้อาจจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล (Gultung, J., 1975) หรืออาจจะเป็นการแข่งขันในเรื่องของความเชื่อ ค่านิยม เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานภาพ อำนาจหรือ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้สังคมที่หลากหลายและเคยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ถูกกระแสทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลและยุคแห่งการแก่งแย่งแข่งขันตามกลไกหรือพลวัตรในโลกของทุนนิยม และบริโภคนิยม และเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนต่างเชื้อชาติศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม หลั่งไหลมาอยู่ร่วมกัน ความผูกพันแน่นแฟ้นภายในชุมชนและสังคมแบบเดิม ๆ ได้เริ่มที่จะจางหายไปมาก มีการแปรเปลี่ยนจากสังคมแห่งการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ กลายเป็นสังคมที่ต้องแก่งแย่งแข่งขัน กอบโกย และซื้อหามาได้ด้วยตัวเงิน ผู้คนในชุมชนสังคมพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง โลกเศรษฐกิจสมัยใหม่นำพาให้ผู้คนในสังคมหันไปพึ่งพาตลาดและยึดครองตลาดเพื่อการสะสมทุนมากขึ้น

การที่จะอยู่ร่วมกันเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่สงบสุขได้นั้น ผู้คนในชุมชนและสังคมจำเป็นต้องมีกฎ กติกา หรือข้อกำหนดกฎหมายเพื่อควบคุมกำกับความประพฤติของคนในสังคมให้มีแนวทางปฏิบัติที่ดีงามและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมภายใต้มาตรฐานเดียวกัน สำหรับสังคมชาวพุทธเรียกหลักหรือระเบียบที่ควบคุมความประพฤติของคนและกิจการของชุมชนให้เรียบร้อยดีงามนั้นว่า “ศีล” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555) จุดมุ่งหมายก็เพื่อ

การฝึกให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่แท้ คือ การไม่เบียดเบียนกัน การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข และในอดีตครอบครัวแต่ละครอบครัวก็就会被แวดล้อมด้วยชุมชน และครอบครัวยังเป็นผู้มีหน้าที่ในการกลมเกลียวศีลธรรมแก่บุคคลตั้งแต่เล็กจนโต การกลมเกลียวนั้นยังอาจเกิดจากปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในชุมชน ซึ่งมักเอาใจใส่ดูแลกันในฐานะที่เป็นเครือญาติกันหรือเพราะนับญาติกันทั้งชุมชนหมู่บ้าน นอกจากนั้นการกลมเกลียวส่วนหนึ่งยังเกิดจากประเพณีที่มีส่วนร่วมกันทั้งชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกทางศาสนา ท่าทีต่อธรรมชาติแวดล้อม และความรู้สึกผูกพันแน่นแฟ้นกับชุมชน ประกอบกับวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน ยังทำให้ทุกคนไม่อาจทำใจตนหรือละเมียดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของชุมชนได้ การละเมียดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของชุมชนอาจมีผลให้ถูกลงโทษจากชุมชนได้

จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นดินแดนแห่งพหุสังคม สมานฉันท์ ประองตอง เมืองศูนย์กลางทางการศึกษาทางศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดินแดนแห่งนี้ เป็นศูนย์รวมของตักศิลาทางการศึกษาชั้นนำของภาคใต้ตอนบน ทั้งฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน เป็นแหล่งบ่มเพาะการอยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรมแบบไร้รอยต่อมาเป็นเวลานาน เป็นแหล่งกำเนิดปูชนียบุคคลผู้สร้างคุณูปการทางด้านการศึกษา สังคม และการเมือง ทั้งในระดับจังหวัด ระดับประเทศและระดับโลก กล่าวได้ว่าชาวนครศรีธรรมราช มีชีวิตแบบสังคมพหุวัฒนธรรมแบบไร้รอยต่อมาเป็นเวลาหลายร้อยปี คนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการนับถือศาสนาหลายศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 92.91 รองลงมาร้อยละ 6.86 ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์และอื่น ๆ ร้อยละ 0.23 (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2559)

จากการศึกษาบริบทของพื้นที่ มีหลายชุมชนที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความแตกต่างทางศาสนา เป็นต้นแบบสังคมพหุวัฒนธรรมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขโดยไร้รอยต่อทางศาสนา เช่น ชุมชนบ้านในถุ้ง ชุมชนบ้านโมคลาน อำเภอท่าศาลา เป็นพื้นที่เก่าแก่ทางประวัติศาสตร์และเป็นชุมชนโบราณมีการใช้ภาษามลายู ติดต่อสื่อสารในวิถีชีวิตประจำวัน และชุมชนในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เช่น ชุมชนบ้านปากพยิง ชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ และชุมชนบ้านตลาดแขก มีศาสนสถานและสถาปัตยกรรม ที่บ่งบอกถึงความหลากหลายของพหุวัฒนธรรมเรียงรายตลอดสองฟากฝั่งถนนวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร มีพระบรมธาตุเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ปูชนียสถานที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ประกาศจดทะเบียนเป็นโบราณสถานและกำลังก้าวสู่แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม (ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์, 2557) คณะผู้วิจัยคาดหวังว่าการศึกษาพื้นที่ต้นแบบชุมชนที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช จะทำให้ได้ชุดองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาพื้นที่ที่มีความขัดแย้งทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมสันติสุขที่แท้จริง คนไทยก้าวข้ามการนำหลักศาสนามาเป็นประเด็นความขัดแย้ง เกิดความรักสามัคคีในสังคมไทย ทำให้ประเทศไทยก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

สืบต่อไป (ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์, 2557)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบท วิธีการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อเสนอรูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไว้รอยต่อทางศาสนา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพหุกรณีศึกษา (Multiple Case Study) เป็นการวิจัยที่นักวิจัยเลือกกรณีที่มีขอบเขตจำกัดที่ต้องการศึกษาในเชิงลึกมากกว่า 1 กรณี โดยกำหนดพื้นที่ศึกษา 5 ชุมชนมีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ 1) เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่อำเภอที่มีประชากรมีคะแนนประเมินความสุขในระดับมากกว่า 8.00 อย่างน้อย 2 อำเภอ 2) เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีประชากรนับถือทั้งศาสนาพุทธ และอิสลาม/และหรือมีศาสนาอื่นร่วมด้วย 3) เป็นชุมชนที่มีประวัติการรวมกลุ่มของชนต่างวัฒนธรรมเป็นเวลายาวนาน 4) เป็นชุมชนที่มีสันติสุขในการอยู่ร่วมกันของประชากรต่างศาสนาและเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง 5) ชุมชนที่ศึกษาประกอบด้วย ชุมชนที่มีประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธอย่างน้อย 1 ชุมชน มีชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่อย่างน้อย 1 ชุมชน และมีชุมชนที่นับถือศาสนาอย่างน้อยสามศาสนาอย่างน้อย 1 ชุมชน โดยพื้นที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่ในอำเภอท่าศาลา 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านในถุ้ง ชุมชนบ้านโมคลาน พื้นที่ในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านปากพยิง ชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ และชุมชนบ้านตลาดแขก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ: โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก (Key informants) ในการทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่เป็นตัวแทนในพื้นที่ชุมชน โดยกำหนดชุมชนละ 10 ท่าน ประกอบด้วย สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ปรชาญชาวบ้าน ทั้ง 5 ชุมชน รวม 50 รูป/คน และตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี ในจังหวัดนครศรีธรรมราชรวมจำนวน 10 ท่าน รวมทั้งสิ้น 60 รูป/คน

เครื่องมือการวิจัยและการตรวจสอบเครื่องมือ: 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) การตรวจสอบเครื่องมือ ใช้กระบวนการ Index of Objective Congruence (IOC) ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจำนวน 5 ท่าน โดยเครื่องมือที่จะนำไปใช้ต้องได้รับการให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือจากคณะกรรมการ

ร้อยละ 60 ขึ้นไป 2) การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม โดยใช้เครื่องมือการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและการเกณฑ์ชีวิตสันติภาพในชุมชน เป็นการนำทุนเดิมการศึกษาวิจัยมาใช้ต่อยอดพัฒนา

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล: นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาถอดเทป จำแนกกลุ่มข้อมูล ให้รหัสกลุ่มข้อมูล และตรวจทวนข้อมูลสะท้อนจากทีมวิจัยและกรอบแนวคิดทฤษฎี จากนั้นลงพื้นที่เพื่อทวนกลับข้อมูลกับพื้นที่ศึกษาเพื่อสรุปยืนยันผลศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลแบบโดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย ในการวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

1. สภาพบริบท วิธีการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งการนำเสนอตามพื้นที่ 5 ชุมชน โดยแต่ละชุมชนมีสภาพบริบท วิธีการดำเนินชีวิต และลักษณะของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ สรุปผลได้ดังนี้

เรื่องเล่าจากชุมชน พบว่า

“ชุมชนบ้านถุ้ง” สมาชิกชุมชนเป็นชาวมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ มีการกล่าวถึงการย้ายถิ่นฐานของชาวมุสลิมมาจากคนละแห่ง แต่พบว่า ชุมชนแห่งนี้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่างชาวพุทธและมุสลิมมาช้านาน และในอดีตมีการหาเลี้ยงชีพด้วยอาชีพประมงเป็นส่วนใหญ่ สิ่งที่ชุมชนภาคภูมิใจและเป็นจุดเด่นของชุมชนคือ สัมพันธภาพที่อยู่เย็นเป็นสุขของชุมชนสองศาสนา มีการเกื้อกูลช่วยเหลือโดยไม่มีการแบ่งแยกความเชื่อทางศาสนา วิถีประมงถูกถ่ายทอดเป็นภูมิปัญญาที่ภาคภูมิใจจนนำมาสู่การตั้งกลุ่มธนาคารปูม้าสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน

“ชุมชนโมคลาน” สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม พื้นที่ชุมชนนี้มีจุดเด่นคือเรื่องเล่าความเป็นชุมชนโบราณ มีคำขวัญชุมชนเป็นบันทึกหลักฐานว่า “ตั้งดินตั้งฟ้า ตั้งหญ้าเซ็ดมอญ โมคลานตั้งก่อน เมืองคอนตั้งหลังข้างหน้าพระยัง ข้างหลังพระภูมิ ศรีมหาโพธิ์ เจ็ดโบสถ์แปดวิหาร เก้าทวารสิบเจดีย์” สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของกลุ่มชน ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม ชาวโมคลานจะมีวิถีดำเนินชีพ ที่หลากหลาย ทั้งทำนา ทำสวน ปลูกยางค้าขาย แต่ปัจจุบันพื้นที่เกษตรกรรมมีน้อยมีการทำงานรับจ้าง อาชีพอิสระ จุดเด่นที่ชุมชนภาคภูมิใจ นอกจากเรื่องความเก่าแก่ของชุมชนแล้ว คือ เครื่องปั้นดินเผาที่เป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาที่ตกทอดมาจากโบราณ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวโบราณ และการมีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง มีความเกื้อกูลช่วยเหลือทั้งพุทธและอิสลาม

“ชุมชนปากพวย” นับเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีเรื่องเล่าถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ยาวนานนับแต่สงครามโรคครั้งที่ 1 ชื่อว่าปากพวย เป็นคำเพี้ยนมาจากคำว่า พมายิง นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่าสืบขาน เกี่ยวกับหนองข้างตายเป็นหนองมด ที่สะท้อนถึงสัมพันธภาพความเป็นพี่เป็นน้องที่เข้มแข็งได้บอกเล่ามาถึงปัจจุบัน วิธีการดำรงชีพของชุมชนแห่งนี้ คือ การทำประมง รับจ้าง เกษตรเพราะแต่เดิมเป็นพื้นที่ตั้งของเมืองท่าใหญ่ ซึ่งปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนไปมากอาชีพประมงมีน้อยลงเหลือแต่ประมงใหญ่ จุดเด่นที่ชุมชนภาคภูมิใจคือ สัมพันธภาพพี่น้องพุทธและมุสลิมที่มีความรักสามัคคี การอยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง ซึ่งชุมชนนี้สมาชิกชุมชนเป็นชาวพุทธมากกว่าชาวมุสลิม การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรสินค้าจากการประมง เช่น การทำปลาแห้ง กุ้งแห้ง การปรุงยา การทำอาชีพน้ำตาลโตนด เป็นต้น

“ชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ” แม้ว่าชุมชนแห่งนี้จะไม่มีเสียงสะท้อนเรื่องเล่าของชุมชนเนื่องจากเป็นบริบทชุมชนเมือง แต่จุดที่น่าสนใจคือ มีการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธ คริสต์ อิสลาม ที่อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและกลมกลืน แม้ชุมชนจะมีความหนาแน่นกว่าพื้นที่ศึกษาอื่น แต่พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนไม่แตกต่างจากชุมชนที่ผ่านมา วิธีการดำรงชีพของชุมชนแห่งนี้มีความหลากหลายตามบริบทของความเป็นชุมชนเมือง มีการรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวที่ส่งออกทั้งในและต่างประเทศ เป็นสินค้าพื้นเมืองของชุมชน จุดเด่นที่ชุมชนภาคภูมิใจ นอกจากกะลามะพร้าว คือ การทำถม ผ้าบาติก กระเป๋าย่านลิเภา ซึ่งการทำกระเป๋าย่านลิเภาได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาหาได้ยากในปัจจุบัน หลักฐานที่เด่นชัดในการเป็นชุมชนสันติสุข คือ การก่อตั้งชมรมคนทำความดีเป็นศูนย์รวมของชุมชนสันติสุข นอกจากนี้ยังมีเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีที่เข้มแข็ง คือ การลากพระ มีการประกวดได้รับรางวัล ซึ่งประเพณีนี้ชาวมุสลิมมาร่วมเป็นจำนวนมากนับเป็นพลังสันติสุขที่ไร้รอยต่อทางศาสนา

“ชุมชนบ้านตลาดแขก” มีเรื่องสืบขานถึงความเป็นมาของท้องถิ่นที่ยาวนานกว่า 400 ปี ที่ชาวมุสลิมอพยพจากประเทศมาเลเซีย มีมัสยิดที่เก่าแก่คือ มัสยิดอาเณาะ ซึ่งมีอายุ 100 ปี ที่เรียกว่าตลาดแขก เป็นไปตามชื่อ เพราะส่วนใหญ่คนในชุมชนนับถืออิสลาม วิธีการดำรงชีพมีความหลากหลาย ตั้งแต่ข้าราชการ ชาวบ้านค้าขาย จุดเด่นที่ชุมชนภาคภูมิใจคือ ความหลากหลายศาสนาที่อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ถนนรอมมอวูล มีกาค้าขายที่ทุกศาสนาการค้าขายร่วมกันบนถนนแห่งนี้

2. กระบวนทัศน์พื้นฐานการอยู่ร่วมกันของชุมชน พบว่า ทั้ง 5 ชุมชน ต่างสะท้อนถึงเรื่องวิถีปฏิบัติตนของคนในชุมชนไปในทางทิศเดียวกัน กล่าวคือ การปฏิบัติตามหลักศาสนาสำหรับชาวพุทธ จะยึดหลักศีล 5 การไหว้พระ ทำบุญ การสวดมนต์ และสำหรับชาวมุสลิมจะปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามตามข้อบัญญัติ 5 ประการ การทำละหมาด การทำซาคาต (บริจาต) การไปมัสยิด เป็นต้น ทั้งนี้ยังได้กล่าวถึงการวางตนในกรอบหลักศาสนาโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับสุราของมีนเมาอันเป็นสิ่งต้องต้องขัดต่อหลักศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับวิถีพุทธคือการเว้นจากสุราของมีนเมา สำหรับชาวคริสต์ก็ปฏิบัติตามหลักศาสนา โดยการอ่านพระคัมภีร์

การไปโบสถ์ การรักเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ สำหรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนต่างศาสนิก ทั้ง 5 ชุมชนได้สะท้อนความรู้สึกไม่แตกต่าง กล่าวคือ การอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง การแบ่งปัน การช่วยเหลือ การถ้อยทีถ้อยอาศัย พบว่า วิธีการอยู่ร่วมกันแบบไร้รอยต่อทางศาสนาถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยวิถีปฏิบัติ

3. กิจกรรมประเพณีท้องถิ่นที่เข้าร่วมกัน พบว่า ทั้ง 5 ชุมชน ได้กล่าวถึง มีการไปร่วมงานตามพิธีกรรมทางศาสนาบางอย่างร่วมกันระหว่างศาสนิก แต่การไปร่วมงาน การทำกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ โดยงานทางศาสนาบางอย่างที่ชาวมุสลิมไปร่วมไม่ได้เช่น งานบวช แต่ถ้าเป็นงานศพ ก็จะไปเป็นกำลังใจให้กัน เช่นเดียวกับชาวพุทธแม้ว่าจะไปร่วมงานกับชาวมุสลิมได้โดยไม่มีข้อกำหนดทางศาสนา แต่พิธีกรรมบางอย่างชาวพุทธก็เข้าไปร่วมไม่ได้ สำหรับกิจกรรมที่ร่วมกันได้มากส่วนใหญ่เป็นเรื่องของวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันพ่อ วันเด็ก เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ชุมชนได้เรียนรู้ปฏิบัติต่อกันด้วยความเข้าใจ ให้เกียรติ จึงไม่มีความขัดแย้ง ประเด็นศาสนาในชุมชนทั้ง 5 แห่งนี้

4. บทบาทของผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำทางศาสนา ล้วนแล้วแต่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้ชุมชนที่แตกต่างทางศาสนาสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยผู้นำจะไม่กล่าวล่วงสิทธิ์าเพื่อนต่างศาสนิก ปฏิบัติต่อเพื่อนต่างศาสนิกอย่างให้เกียรติและเป็นธรรม ในการจัดสรรประโยชน์ไม่เลือกว่าศาสนาใดทำให้ไม่เกิดประเด็นความขัดแย้งในชุมชน นอกจากนี้เมื่อมีประเด็นปัญหาผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน จะร่วมปรึกษาหารือกัน ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมและสามารถนำไปสื่อสารกับสมาชิกของตนให้เกิดความเข้าใจร่วมกันได้อย่างถูกต้อง ประเด็นสำคัญคือ การปฏิบัติตามหลักศาสนาของผู้นำเป็นต้นแบบที่ดีให้กับชุมชน

5. กิจกรรมจิตอาสาและการสร้างเครือข่ายของชุมชน พบว่า แต่ละชุมชนจะมีกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน และการสร้างเครือข่ายกับจิตอาสาชุมชนอื่น ชุมชนบ้านในถุ้งจะมีความโดดเด่นเรื่องการรวมกลุ่มในการก่อตั้งธนาคารปูม้าซึ่งเป็นผลงานของกิจกรรมจิตอาสาทำให้สร้างเม็ดเงินและรายได้รวมถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาวิชาชีพของท้องถิ่น นอกเหนือจากนี้ ทั้ง 5 ชุมชนจะมีลักษณะกิจกรรมจิตอาสาคล้าย ๆ กัน กล่าวคือ การร่วมกันทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะ ศาสนสถาน การปรับปรุงพื้นที่ชุมชนให้น่าอยู่ โดยส่วนมากจะอาศัยวันสำคัญทางศาสนาเป็นการรวมพล สำหรับกิจกรรมเครือข่ายจิตอาสากับชุมชนอื่น พบว่า มีการช่วยเหลือเกื้อกูลตามเหตุปัจจัยส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการช่วยเหลือเยียวยาเมื่อเกิดภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม การบอกบุญตามหลักศาสนา การร่วมบุญประเพณีทางศาสนา เป็นต้น

6. การจัดการปัญหาและความขัดแย้งในชุมชน พบว่า ทั้ง 5 ชุมชนตอบรับเป็นเสียงเดียวกันว่า ชุมชนไม่เคยมีความขัดแย้งทางศาสนาทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขมาโดยตลอด หากจะมีปัญหาเกิดขึ้นเป็นเรื่องปัจเจกระหว่างบุคคล ซึ่งผู้นำก็ได้นำหลักศาสนามาใช้ในการแก้ปัญหาด้วยการไกล่เกลี่ย การสร้างความเข้าใจ การรับรู้ให้อภัยต่อกัน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ชุมชนบ้านตลาดแขกและชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง เป็นชุมชนที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมทาง เพราะคนในชุมชนนับถือศาสนาพุทธ อิสลามและ คริสต์ ทั้งนี้ในชุมชนบ้านตลาดแขก คนในชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์ เป็นนิกายโปรเตสแตนต์ ในขณะที่ชุมชนบ้านโพธิ์เสด็จ คนในชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์ เป็นนิกายคาทอลิก และ สำหรับอีก 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านปากพยิง ชุมชนบ้านในถุ้งและชุมชนบ้านโมคลานนั้น มีลักษณะเป็นชุมชนชนบท ที่มีความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธ และอิสลาม แม้จะมีความแตกต่างในด้านลักษณะชุมชนและความแตกต่างของศาสนา แต่จากการศึกษาเชิงลึกในพื้นที่กรณีศึกษาพบว่า ชุมชนที่เป็นแบบปฏิบัติที่ดีทั้ง 5 ชุมชน มีลักษณะของการเป็น “สังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา” ที่คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนาในจังหวัด นครศรีธรรมราช

รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา เรียกว่า PALC Model ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

P: Paradigms of Community กระบวนทัศน์ของชุมชน ได้แก่ ความคิด ความรู้สึกร่วมของคนในชุมชน ที่รู้สึกไม่แบ่งแยกจากกัน มีความรู้สึกของการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่แบ่งศาสนา ทำให้การดำเนินชีวิตไปตามปกติสุข คนในชุมชนยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาตน มีความรักต่อกันในฐานะเพื่อนบ้านร่วมชุมชน และที่สำคัญคือการไม่เห็นแก่ตัว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ทั้งนี้ความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ เกิดจากการที่คนในชุมชนได้อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ที่มีลักษณะทางกายภาพที่ดีของชุมชน สภาพวิถีความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดี มีคุณภาพชีวิตและรักษาสอดคล้องระหว่างชุมชนกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีศรัทธาในศาสนาหรือวิถีความเชื่อที่ดีของชุมชน เป็นเครื่อง ชัดเกล่าจิตใจและพัฒนาพฤติกรรมของคนในชุมชนด้วยมีธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ กระบวนทัศน์เหล่านี้ทำให้ชุมชนเกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนาได้

L: Leader and Local Wisdom Scholars ผู้นำทางศาสนาและปราชญ์ชาวบ้าน ในชุมชน หมายถึง ผู้นำศาสนา ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำชุมชนแบบทางการ ตลอดจนผู้นำตาม ธรรมชาติ ที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม เป็นต้นแบบผู้มีคุณธรรมศีลธรรมที่ดีให้กับชุมชน ซึ่งทำงานเชิงรุกเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนโดยใช้กิจกรรมทางศาสนา ใช้ศาสนสถานเป็นพื้นที่เชื่อมความสัมพันธ์กับคนในชุมชน และสร้างสรรค์กิจกรรมศาสนา สัมพันธ์ด้วยการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำศาสนา โดยภาพรวมผู้นำทางศาสนาและปราชญ์ ชาวบ้านในชุมชนมีคุณลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) มีทัศนคติและการปฏิบัติตนอย่างดี มุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนพหุวัฒนธรรมทางศาสนา และ 2) ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของ ผู้นำในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยยึดหลักธรรมปธาน 4 (สัมมปปธาน 4) ซึ่งหมายถึง ความเพียรชอบหรือความเพียรใหญ่เป็นที่ตั้ง หลักธรรมปธาน 4 ประกอบด้วย

1) สังวรปธาน หมายถึง ความเพียรระวังหรือความเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น 2) ปหานปธาน หมายถึง ความเพียรละหรือความเพียรกำจัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว 3) ภavanaปธาน หมายถึง ความเพียรเจริญหรือความเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี และ 4) อนรักขนาปธาน หมายถึง ความเพียรรักษา คือ ความเพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์

A: Activities and Lifestyles กิจกรรมและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน)

กิจกรรมจิตอาสาเพื่อชุมชนต่าง ๆ เช่น การพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้น่าอยู่ การร่วมทำความสะอาด การปลูกต้นไม้ การร่วมช่วยเหลือในงานหรือวันสำคัญ การร่วมบริจาคการระดมทุนให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ในชุมชนของตน ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนชุมชนอื่น หรือเป็นเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่น อยู่บนพื้นฐานของหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมของชุมชน 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมของชุมชน 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมของชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนในชุมชนปฏิบัติจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะทำงานเพื่อชุมชนอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการสร้างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนาได้

C: Conflict Resolution ปัญหาและการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน ชุมชนที่เป็น

สังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนาเป็นชุมชนที่คนในชุมชนมีความรักความสามัคคีกัน การให้ความเสมอภาค การเคารพในสิทธิ การให้เกียรติ การรักษาและปฏิบัติตามกฎกติกาที่ชุมชนร่วมวางไว้ ซึ่งทั้งหมดอยู่ภายใต้ภาพของชุมชนที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การที่ชุมชนสามารถเรียนรู้แก้ไขปัญหาร่วมกัน รู้จักค้นหาวิเคราะห์เหตุแห่งปัญหา และมีความเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้กับโลกสมัยใหม่ ทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับกระแสโลกแต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ได้ เมื่อชุมชนเกิดปัญหา การจัดการความขัดแย้งเบื้องต้นพื้นฐานคือการหลีกเลี่ยงหรือหลบเลี่ยงมิให้เกิดความขัดแย้ง ยอมเสียสละละความต้องการของตนเอง หรือใช้ยุทธวิธี “พบกันครึ่งทาง” หรือ “ประนีประนอม” (Reconciliation) ลดการแข่งขันหรือขจัดเรื่องอำนาจ ผลประโยชน์ พร้อมปลูกฝังให้รู้ดี รู้ชั่ว รู้ผลแพ้ชนะ ร่วมมือร่วมใจในการทำให้เกิดความพึงพอใจให้ทุกฝ่ายมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน คนในชุมชนสามารถแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนโดยใช้ปัญญา โดยมีบุคคล องค์กร หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ เห็นได้ว่าการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้ง คนในชุมชนใช้ “มรรควิธี” เป็นแนวทางหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้ง

องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ของรูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา (PALC Model) สามารถสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

อภิปรายผล

สภาพบริบท วิธีการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ทั้ง 5 ชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข มีความปรองดองสมานฉันท์อยู่ร่วมกันโดยไม่แบ่งแยกศาสนา มีจุดหมายร่วมกันคือการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข หากมีภัยปัญหาอันตรายใด ๆ ก็ร่วมกันให้ความช่วยเหลือโดยมีกิจกรรมในชุมชนร่วมกันทั้งที่เป็นประเพณีท้องถิ่น จิตอาสาพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ สำหรับกิจกรรมทางศาสนาต่างก็เรียนรู้หลักการปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสมและเข้าใจใส่ใจให้เกียรติกัน วิธีการอยู่ร่วมกันของทั้ง 5 ชุมชนนี้ สอดคล้องกับ พระมหายุทธนา นรเชษฐและคณะ แนวทางการอยู่ร่วมกันของชาวพุทธและมุสลิม ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ เน้นความรัก ความเมตตาต่อกันความปรารถนาดีต่อกัน การช่วยเหลือ

เกี่ยวคู่กัน ด้วยการให้การเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน การมีกิจกรรมร่วมกัน การเจรจาพูดคุยกัน (พระมหาสุทนต์ นรเชษฐ และคณะ, 2560)

รูปแบบการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1) กระบวนทัศน์พื้นฐานของชุมชน 2) ผู้นำทางศาสนาและปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน 3) กิจกรรมและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน 4) ปัญหาและการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งองค์ประกอบแต่ละด้านมีรายละเอียดที่น่าสนใจ สามารถนำมาเป็นประเด็นในการอภิปรายได้ดังนี้

องค์ประกอบด้านที่ 1 กระบวนทัศน์พื้นฐานของชุมชน ได้แก่ ความคิด ความรู้สึกร่วมของคนในชุมชน ที่รู้สึกไม่แบ่งแยกจากกัน มีความรู้สึกของการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่แบ่งศาสนา ทำให้การดำเนินชีวิตไปตามปกติสุข คนในชุมชนยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาตน มีความรักต่อกันในฐานะเพื่อนบ้านร่วมชุมชนและที่สำคัญคือการไม่เห็นแก่ตัว มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ ได้ศึกษาเรื่อง “ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26: ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง” และพบว่า แม้บริบทของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างในเรื่องของวิถีอาชีพ ชาติพันธุ์ และศาสนา แต่ชุมชนจะสามารถก้าวข้ามความแตกต่างและแก้ปัญหาความขัดแย้งในอดีตสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เพราะชุมชนมีความรักสามัคคีและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ยังมีการรักษาสืบสานอัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนให้คงอยู่ ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างสันติภาพและทำให้ชุมชนเกิดสันติสุข เกิดจากปัจจัยภายใน คือ การมีศูนย์รวมความคิดหรืออุดมการณ์ที่เข้มแข็งอันมีรากฐานมาจากคำสอนทางศาสนาและวิถีวัฒนธรรมความเชื่อที่สืบทอดกันมา การเรียนรู้บทเรียนในอดีตพร้อมกับหาทางแก้ไขด้วยหลักสันติวิธีและปัจจัยภายนอก คือ การมีส่วนร่วมขององค์กรหน่วยงานภายนอก (ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, 2559) สอดคล้องกับนายศิริพัฒ พัฒกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวว่า ในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรม “ทุกคนต้องไม่อคติกัน อย่าลำเอียงเพราะรัก รักศาสนานี้มาก เกลียดศาสนาอื่น รักคนเชื้อชาตินี้มาก เกลียดคนเชื้อชาติอื่น คนเชื้อชาติเดียวกัน ศาสนาเดียวกันทำอะไรผิดก็บอกว่าถูก ลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะชัง เชื้อชาตินี้ ชังศาสนานี้ ศาสนานี้ เชื้อชาตินี้ ทำดีก็ว่าผิด อันนี้ลำเอียงเพราะชัง ลำเอียงเพราะโง่ คือไม่รู้เรื่องเลย ถูกผิดเป็นอย่างไร ประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร ทำให้ตัดสินใจผิด ลำเอียงเพราะกลัว อาจจะกลัวผู้นำที่ใช้ความรุนแรง บังคับปกครองให้เชื่อตาม ก็เลยอคติเบี่ยงเบนไปว่าสิ่งที่ผู้นำที่เห็นความต่างกับประเทศไทย หรือคนไทย เชื้อสายอื่น ๆ เป็นคนชั่ว คนเลว อาจจะมียุทธูปถัมภ์ อคติหรือลำเอียง 4 อย่างนี้เราจะต้องขจัดไปให้ได้” (ศิริพัฒ พัฒกุล, 2563)

องค์ประกอบด้านที่ 2 ผู้นำทางศาสนาและปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน หมายถึง ผู้นำศาสนา ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำชุมชนแบบทางการ ตลอดจนผู้นำตามธรรมชาติ ที่เป็นผู้มี

วิสัยทัศน์ มีคุณธรรม เป็นต้นแบบผู้มีคุณธรรมศีลธรรมที่ดีให้กับชุมชน ซึ่งทำงานเชิงรุกเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนโดยใช้กิจกรรมทางศาสนา ใช้ศาสนสถานเป็นพื้นที่เชื่อมความสัมพันธ์กับคนในชุมชน และสร้างสรรค์กิจกรรมศาสนสัมพันธ์ด้วยการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้นำศาสนา โดยภาพรวมผู้นำทางศาสนาและปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนมีคุณลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) มีทัศนคติและการปฏิบัติตนอย่างดี มุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนพหุวัฒนธรรมทางศาสนา และ 2) ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของผู้นำในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประจวบ ทองศรี พบว่า ผู้นำศาสนาเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนในการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ที่เป็นรูปธรรมและจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพของผู้นำศาสนา ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม 2) การพัฒนาศักยภาพของผู้นำศาสนาให้เป็นผู้กล้าแสดงความคิดเห็น 3) การสร้างความตระหนักในชุมชนร่วมกันโดยใช้วิธีการและขั้นตอนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสรรค์และบูรณาการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างสมดุลอย่างต่อเนื่องสำหรับการเสริมสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางสังคม 5) การสร้างความรู้สึกรักของความรักชาติสำหรับการปฏิบัติในการรักษา และ 6) การให้ผู้นำศาสนาได้มีบทบาทในการจัดอบรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่จะลงปฏิบัติงานในพื้นที่เกี่ยวกับภาษาวัฒนธรรมและประเพณีของคนในพื้นที่ กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของผู้นำทางศาสนาจะยังทำให้ผู้นำมีทักษะในการดูแลสังคมให้เกิดสันติสุขได้อย่างยั่งยืน (ประจวบ ทองศรี, 2559)

องค์ประกอบด้านที่ 3 กิจกรรมและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน กิจกรรมจิตอาสาเพื่อชุมชน เช่น การพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้น่าอยู่ การร่วมทำความสะอาด การปลูกต้นไม้ การร่วมช่วยเหลือในงานหรือวันสำคัญ การร่วมบริจาคการระดมทุนให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ในชุมชนของตน ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนชุมชนอื่น หรือเป็นเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่น อยู่บนพื้นฐานของหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา คือ สีสามัญญตา และทิวาสามัญญตา ก่อให้เกิดชุมชนสันติสุข ที่ทุกคนในชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความสมานฉันท์กลมเกลียว และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ ซึ่งสรุปไว้ในงานวิจัยเรื่อง “สันติวิธีเริ่มต้นที่ชุมชน: กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุข ภาคเหนือของประเทศไทย” ที่พบว่า การสร้างสมานฉันท์ภายในชุมชนในรูปแบบการร่วมด้วยช่วยกัน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจอันดีในชุมชน และสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และความเชื่อ ความศรัทธาของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดสรรน้ำและการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความเป็นธรรม (พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, 2559)

องค์ประกอบด้านที่ 4 ปัญหาและการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชน ชุมชนที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนาเป็นชุมชนที่คนในชุมชนมีความรักความสามัคคีกัน

การให้ความเสมอภาค การเคารพในสิทธิ การให้เกียรติ การรักษาและปฏิบัติตามกฎกติกาที่ชุมชนร่วมวางไว้ ซึ่งทั้งหมดอยู่ภายใต้ภาพของชุมชนที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การที่ชุมชนสามารถเรียนรู้แก้ไขปัญหาาร่วมกัน รู้จักค้นหาวิเคราะห์เหตุแห่งปัญหา และมีความเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้กับโลกสมัยใหม่ ทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากระแสโลกแต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ได้ เมื่อชุมชนเกิดปัญหา การขจัดความขัดแย้งด้วยสันติวิธี สอดคล้องกับผลการการวิจัยของพูนสุข มาศรีสังสรรค์ และคณะ (2560) เรื่อง “เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพของ องค์กรและนักสันติภาพโลก” ซึ่งกล่าวถึงกระบวนการเยียวยาและการสร้างความสมานฉันท์ และความเพียร 4 ด้าน คือ ระวังเหตุแห่งความขัดแย้ง ขจัดความขัดแย้งที่จะขยายสู่ความรุนแรง ป้องกันความขัดแย้ง และรักษาพัฒนาให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย 2 ทาง คือ การสร้างสันติภาพด้วยการควบคุมความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงให้ได้เป็นเบื้องต้น นอกจากนี้ต้องยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม ภายใต้การสื่อสารอย่างกระจ่างชัดด้วยสันติโดยพัฒนาทั้งคนและระบบไปพร้อม ๆ กัน (พูนสุข มาศรีสังสรรค์ และคณะ, 2561)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาชุมชนต้นแบบทั้ง 5 ชุมชนนี้สะท้อนให้เห็นถึงสันติภาพและสันติสุขที่เกิดขึ้นได้แม้จะมีความแตกต่างทางศาสนาหรือวัฒนธรรมหากทุกศาสนิกปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ต่างมุ่งหมายให้เกิดสันติสุขในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความปรองดองและสมานฉันท์ ดังผลสะท้อนจากการศึกษานี้ไม่ว่าชุมชนจะเป็นชาวพุทธมากกว่ามุสลิม หรือมุสลิมมากกว่าพุทธ หรือแม้แต่มีหลากหลายศาสนาในชุมชน ต่างก็ปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทรแม้บริบทสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปแต่สายใยยังถูกส่งต่อผ่านวิถีดำเนินชีวิตถ้อยทีถ้อยอาศัยฉันท์พี่น้องให้เกียรติกินและกิน ในการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ บุคคล หน่วยงานหรือองค์กรที่มีพันธกิจหลักในการพัฒนาสังคมให้สันติสุข ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัยต่อยอดองค์ความรู้ หรือวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมการพัฒนาสังคมให้เกิดสันติสุขสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติได้ในการศึกษาวิจัยต่อไป 1) ควรมีการศึกษาพัฒนาให้เกิดพื้นที่ชุมชนแห่งการเรียนรู้สันติวัฒนธรรม 2) ควรมีการทำวิจัยในเชิงปริมาณหรือวิจัยผสมผสาน เพื่อพิสูจน์แนวคิดหรือข้อสรุปของการวิจัยครั้งนี้ในเชิงปริมาณ เพื่อสามารถนำผลการวิจัยครั้งต่อไปอ้างอิงสู่กลุ่มประชากรซึ่งเป็นคนไทยทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ทั้งประเทศได้

เอกสารอ้างอิง

- ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2559). ชุมชนสันติสุขในพุทธศตวรรษที่ 26: ถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขในพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง. ใน รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. (2557). พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชสู่มรดกโลก. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 1(1), 29-40.
- ประจวบ ทองศรี. (2559). แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ การบริหารการพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร ประจำปี 2559. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. (2559). สันติวิถีเริ่มต้นที่ชุมชน: กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุข ภาคเหนือของประเทศไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5(2), 1-14.
- พระมหายุทธนา นรเชฏฺโฐ และคณะ. (2560). ศึกษาวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของสังคมพุทธวัฒนธรรมในประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนชาวพุทธและมุสลิมในชุมชนวัดท่ากรัง ตำบลบ้านป้อม อำเภอ พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 1(1), 40-61.
- พูนสุข มาศรีรังสรรค์ และคณะ. (2561). เกณฑ์ชี้วัดความสำเร็จเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพขององค์กรและนักสันติภาพโลก. ใน รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริพัฒ พัทธกุล. (19 มิถุนายน 2563). รูปแบบการสร้างสังคมพุทธวัฒนธรรมไร้รอยต่อทางศาสนา. (ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2559). รายงานผลการดำเนินการกิจงานที่ได้รับมอบหมายจากสำนักเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช.
- Chung, K. H. & Megginson, L. C. (1981). Organizational Behavior: Developing Managerial Skills. New York: Harper and Row.
- Galtung, J. (1975). Violence Peace and Peace Research. Journal of Peace King. (8th ed.). Great Britain: Collins Clear-Type.